

Status społeczny

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Thomas Hardy, *Wieży miłości. Juda nieznany*, Zakrzewo 2016, s. 93.
- Źródło: Stanisław Witold Kłopot, *Wykłady ze wstępu do socjologii [maszynopis niepublikowany]*.

- Źródło: I. Tomescu-Dubrow, K. Janicka, K. M. Słomczyński, *Zmiany w strukturze klasowej*, [w:] *Strukturalizacja społeczeństwa polskiego. Ewolucja paradygmatu*, red. K. Janicka, K. M. Słomczyński, W. Wesołowski, Warszawa 2013, s. 383.

Źródło: ejaugsburg, domena publiczna.

„Wolność, równość, braterstwo” – te hasła rewolucji francuskiej bardzo dobrze oddają współczesne pragnienia i dążenia w sferze społecznej. Jednak zarówno teraz, jak i wtedy, pod koniec XVIII wieku, hasło to nie jest w stanie zmienić natury społeczeństwa. My, ludzie, zajmujemy w nim określone pozycje. A nasze życie to ciągła walka o ich utrzymanie bądź zmianę. Możemy dążyć do tego, by odbywała się zgodnie z ideałami oświecenia, ale na hierarchiczny wymiar struktur społecznych nie mamy wpływu. Status społeczny to kategoria socjologiczna, która pozwoli ci zrozumieć umiejscowienie człowieka w tych strukturach.

Twoje cele

- Wyjaśnisz rodzaje statusów przypisywanych jednostce w społeczeństwie.
- Ocenisz, jak role społeczne wpływają na status członka grupy oraz na status społeczny.
- Przeanalizujesz poziom zbieżności struktury społeczno-zawodowej z uwzględnieniem pomiaru wartości czynników statusu społecznego.

Przeczytaj

Socjologowie rozwinęli na przestrzeni kilkudziesięciu lat koncepcje opisujące różne wymiary, czynniki i składniki definicyjne statusu społecznego. Zestawienie dwóch odległych historycznie definicji pokazuje nam jednak, że zasadnicze rozumienie statusu społecznego nie ulega radykalnym zmianom.

Ralph Linden (1893–1953)

Źródło: Encyclopædia Britannica, Inc., do użytku edukacyjnego

1945 r.

„Miejsce w określonym systemie, które pewna jednostka zajmuje w określonym czasie, będzie oznaczane jako jej status w ramach tego systemu. [Natomiast rola to] całościowa suma wzorów kulturowych wiążących się z określonym statusem. Obejmować zatem będzie postawy, wartości i zachowania, które społeczeństwo przypisuje osobie posiadającej dany status. Może być nawet rozszerzony tak, by obejmował uprawnione oczekiwania takiej osoby, dotyczące zachowań wobec niej osób posiadających w ramach tego systemu inne statusy”.

Źródło: Ralph Linton, *Kulturowe podstawy osobowości*, Warszawa 2000, s. 97–98.

Jacek Szmatka (1950–2001)

Źródło: Oogway2, CC BY-SA 3.0.

1980 r.

„Zatem statusem jest miejsce danej jednostki w określonego rodzaju hierarchii społecznej grupy, do której ta jednostka należy i co do której zgadza się względna większość członków tej grupy”.

Źródło: Jacek Szmatka, *Jednostka i społeczeństwo. O zależności zjawisk indywidualnych od społecznych*, Warszawa 1980, s. 93.

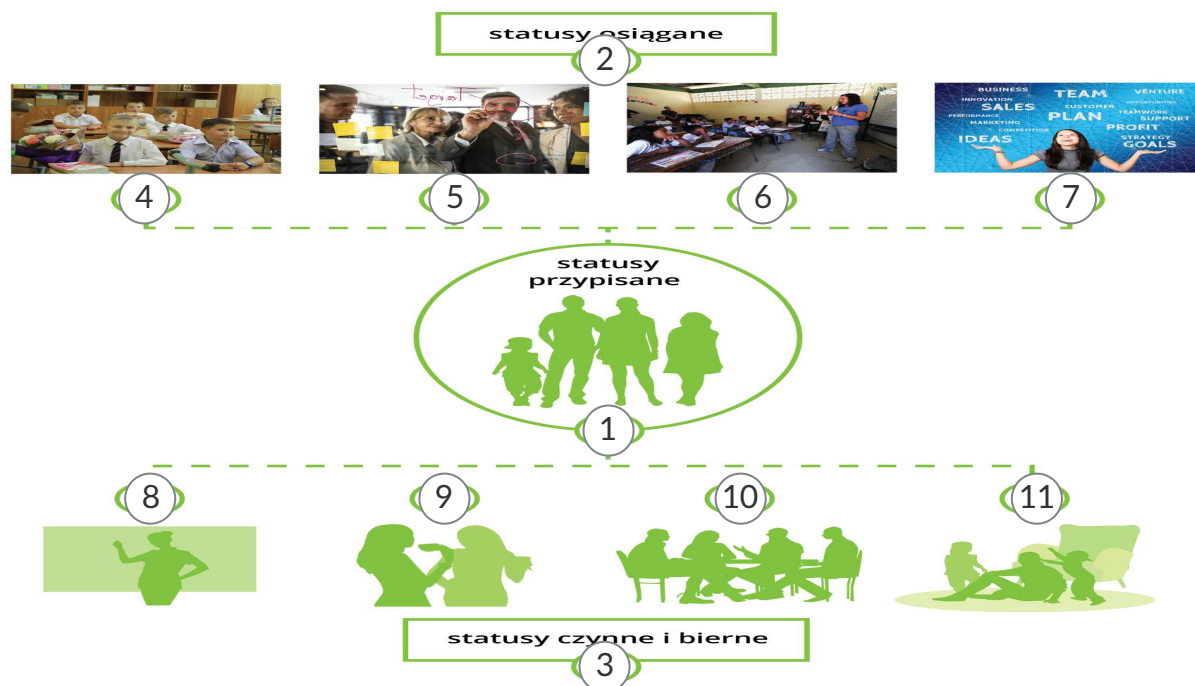
Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Status to jednocześnie kategoria porównawcza: za jej pomocą porównujemy jednych do drugich (na przykład lekarzy do hydraulików, kobiety do mężczyzn) oraz samych siebie do innych, gdy wyznaczamy sobie pozycję w społeczeństwie niższą, wyższą lub podobną do zajmowanej przez inne osoby.

Rodzaje statusów – podstawowe pojęcia

Status społeczny to coś, co można zmierzyć, uruchomić, zmienić, osiągnąć. Może mieć charakter osobisty, [instytucjonalny](#), sytuacyjny. Te wszystkie określenia pokazują, że

status jako wskaźnik pozycji odwołuje się do symbolicznego, a nie przestrzennego rozumienia miejsca, zajmowanego przez jednostkę w społeczeństwie.

1

Statusy przypisane

Wynikają z wieku, płci, stanu cywilnego czy urodzenia w danej rodzinie, a czasami obiektywnej sytuacji, w jakiej znajduje się jednostka (np. status imigranta); osoby mające taki status pełnią związane z nim funkcje, do których są przyuczane. W naszym przykładzie dzieci różnią się statusem w zakresie wieku, co jest oczywiste. Urodziły się w tej samej rodzinie (np. inteligenckiej), ale ich rodzice mogą mieć już inne statusy pochodzenia.

2

Statusy osiągnięte

Związane z pełnieniem ról w różnych grupach społecznych, gdy ta rola wymaga zaangażowania od jednostki zasobów (umiejętności, wiedzy, predyspozycji). W naszym przykładzie ojciec jako szef firmy osiągnął wyższy status w strukturze zarządzania firmą niż jego żona będąca nauczycielką. Podobnie córka – przewodnicząca rady szkolnej ma wyższy status w grupie niż jej brat, który ma status ucznia. Ojciec ma wyższy status w grupie, do której należy, i zarazem wyższy od swej żony status w społeczeństwie. Rodzeństwo ma identyczny status w społeczeństwie, a różny w grupie szkolnej.

Statusy czynne i bierne

Według koncepcji Ralpa Lintona jednostka unika konfliktu ról dzięki temu, że w danym czasie pełni tylko jedną z nich – związaną z aktualnym statusem. W naszym przykładzie kobieta po wyjściu z pracy obejmuje status koleżanki w grupie towarzyskiej, by następnie przyjąć status dorosłej kobiety w przestrzeni publicznej itd. Podobnie mężczyzna – po powrocie do domu z biura obejmuje status ojca zajmującego się dziećmi. Koncepcję tę rozwinął Robert Merton, zwracając uwagę na oczywisty fakt, że realnie jednostka pełni w konkretnym czasie wiele ról społecznych i tym samym ma wiele statusów społecznych. Zdaniem Mertona z określonym statusem społecznym wiąże się nie jedna rola, ale cały ich zestaw. Z kolei jeśli jednostki zajmują wiele rozmaitych statusów, pełnią role złożone.

Antek Kowalski

szeregowy uczeń w swojej klasie

Jan Kowalski

szef dużego koncernu

Barbara Kowalska

nauczycielka w szkole podstawowej

Asia Kowalska

uczennica, przewodnicząca samorządu szkolnego

8

Nauczycielka przy tablicy

9

Kobiety przy kawie

10

Mężczyzna na spotkaniu

11

Mężczyzna z dziećmi w domu

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Status a prestiż

W zakres pojęcia *status członka grupy* wchodzi prestiż społeczny. Prestiż to szacunek i poważanie, jakimi członka grupy darzą pozostali członkowie. Może wynikać z walorów osobistych albo być konsekwencją perfekcyjnego pełnienia [roli społecznej](#) członka grupy i zajmowanej w niej pozycji, ale również może być rezultatem zewnętrznych w stosunku do grupy właściwości (statusy w innych grupach społecznych czy status przypisany: bycie mężczyzną, kobietą, obywatelem, imigrantem itp.).

Czy przy zmianie statusu społecznego zmienia się również nasz prestiż? A może to płynna struktura, w której wszystko się zmienia zależnie od sytuacji? Co się na przykład dzieje ze statusami i prestiżem, kiedy profesor uniwersytetu zostaje zatrzymany przez swoją studentkę, która pracuje w policji kryminalnej?

Odpowiedź na to pytanie zależy od rodzaju prestiżu, o którym mówimy. Polski socjolog Henryk Domański wyróżnił kilka rodzajów prestiżu:

osobisty
Szacunek wynikający z osobistych przymiotów jednostki.
pozycyjny
Prestiż, który wynika z atrybutów zajmowanej pozycji (np. szacunek dla rodziców, dla szefa zespołu pracowniczego); odmianą prestiżu pozycyjnego jest prestiż grupowy, którego źródłem są pozycje zbiorowe wynikające z członkostwa w określonej grupie społecznej, np. rodzina Kowalskich jest z jakiegoś powodu wyżej ceniona niż rodzina Malinowskich.
zinstytucjonalizowany
Prestiż, który przejawia się przez formy okazywania szacunku, czyli jest to forma przestrzegania pewnych konwencji związanych ze sferą prywatną, ale przede wszystkim ze sferą publiczną. Przykładem może być to, że w rodzinie tradycyjnej zwracano się do rodziców w liczbie mnogiej, co było przejawem szacunku.
sytuacyjny
Prestiż, którego cechą jest krótkotrwałość, pojawia się tylko w określonych sytuacjach. Jest to na przykład wyrażanie szacunku policjantowi usiłującemu „wlepić” nam mandat czy profesorowi, z którym mamy kłopoty podczas zdawania egzaminu itp.

Status społeczny

Status społeczny jest narzędziem określania miejsca jednostki w społeczeństwie globalnym. Przyjmuje się, że w społeczeństwach współczesnych pozycja jednostki w społeczeństwie wyznaczana jest przez:

- wykształcenie (od niskiego do wysokiego);
- przynależność do kategorii zawodowej (status zawodowy mierzony prestiżem zawodów, czyli szacunkiem (od niskiego do wysokiego), jakim dany zawód darzą

przedstawiciele społeczeństwa);

- dochód (oraz posiadana własność dóbr materialnych); od niskiego poziomu zasobów materialnych do wysokiego.

W zależności od teorii, na gruncie której opisujemy i wyjaśniamy procesy zróżnicowania społecznego, jednostka po identyfikacji cech położenia zostanie zaliczona do [klas społecznych](#), [warstw społecznych](#) lub grup społeczno-zawodowych.

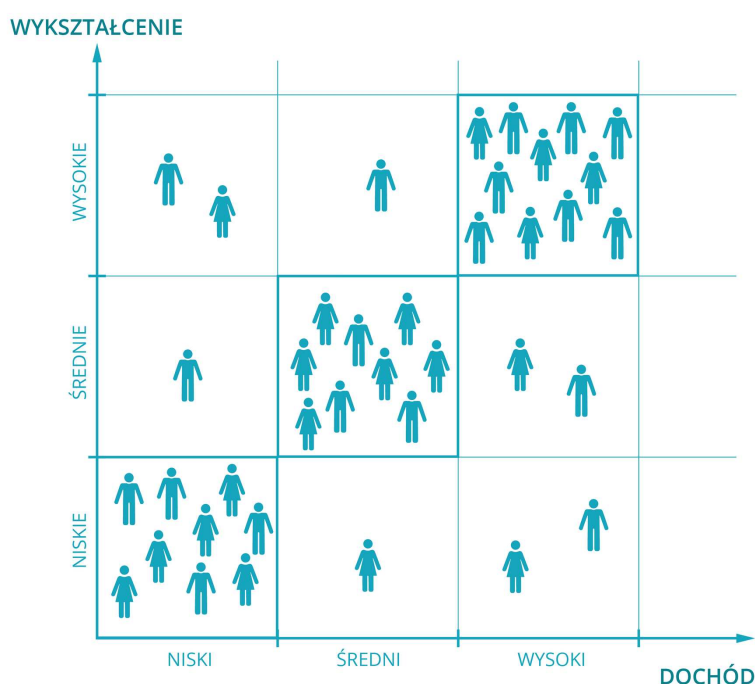
Jak myślisz, czy taki samochód służy tylko do przemieszczania się z miejsca na miejsce? Czy za jego pomocą możemy zmienić swój status, jak pan Jourdain ze sztuki Moliera? I na jak długo? A może kupić go możemy właśnie dlatego, że mamy w społeczeństwie określony status?

Źródło: Barni1, domena publiczna.

Socjologowie zajmujący się badaniem struktur społecznych mówią o zjawisku zbieżności lub rozbieżności czynników statusu. Zjawisko to mierzy się przy użyciu skomplikowanych metod statystycznych. W ujęciu uproszczonym ilustruje je poniższy schemat.

W społeczeństwach rynkowych poszczególne czynniki definiujące miejsce większości jednostek w społeczeństwie są zbieżne: pod względem wykształcenia, zawodu, dochodu jednostka zajmuje podobne miejsce. Działa bowiem zasada merytokracji, określająca, że miejsce jednostki jest konsekwencją jej umiejętności, wiedzy i innych

cech, dzięki którym może zająć takie, a nie inne miejsce w strukturze społecznej. Pozycje w tych wymiarach wzajemnie się wzmacniają na zasadzie: masz określony poziom wykształcenia, zajmujesz określoną pozycję zawodową, z którą związany jest określony dochód, a dodatkowo inni darzą cię szacunkiem (w niniejszym ujęciu widać taką zależność między dochodem a wykształceniem). Na zamieszczonym schemacie widać, że większość ludzi ma dochody wprost proporcjonalne do wykształcenia (im wyższe wykształcenie, tym wyższe dochody). Z tej zasady wyłamują się tylko pojedyncze jednostki. Gdyby ich nie było, mówilibyśmy o całkowitej zbieżności.

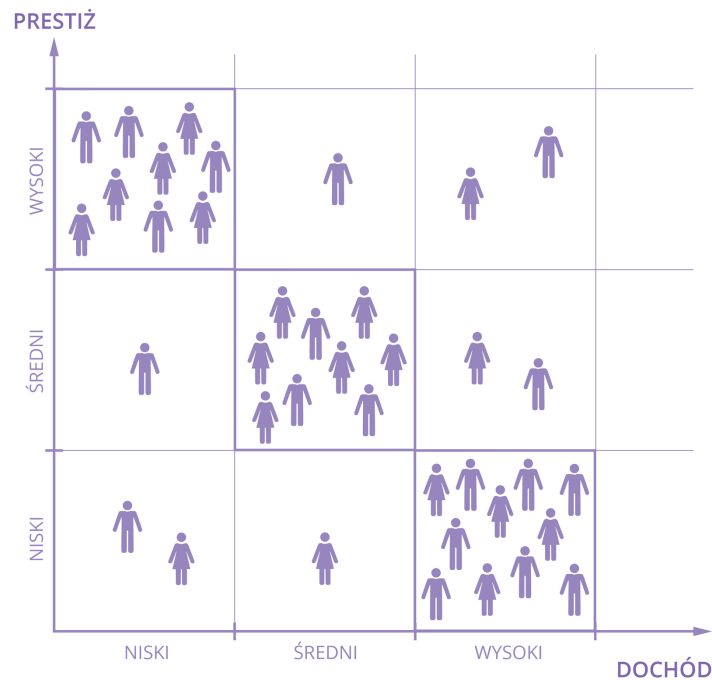

Paweł Trojanowski, opracowanie własne.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Spółeczeństwa, w których czynniki statusu są rozbieżne, oparte są najczęściej na nierynkowej gospodarce. W takim społeczeństwie ktoś pracujący w zawodzie cieszącym się wysokim prestiżem społecznym i wymagającym wysokiego poziomu wykształcenia może mieć bardzo niską pensję. Mówimy wówczas o korelacji ujemnej (negatywnej). Może być też tak, że między poszczególnymi czynnikami statusu nie występują żadne zależności statystyczne. Wówczas jednostki są różnie umiejscowione w poszczególnych wymiarach statusu. Na zamieszczonym schemacie widać, że większość ludzi cieszy się prestiżem odwrotnie proporcjonalnym do dochodów (wysoki prestiż mimo niskich dochodów i niski prestiż mimo wysokich dochodów).

Z tej zasady wyłamują się tylko pojedyncze jednostki. Gdyby ich nie było, mówilibyśmy o całkowitej rozbieżności.

Paweł Trojanowski, opracowanie własne.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

grupa

zbiór jednostek (co najmniej trzech) o tożsamości zbiorowej, której towarzyszą kontakty, interakcje i stosunki społeczne w jej obrębie, częstsze i bardziej intensywne niż z osobami z zewnątrz; powiązane w obrębie grupy role służą realizacji wspólnych celów

instytucjonalizacja

proces społeczny, w wyniku którego niesformalizowane sposoby działania społecznego zostają uregulowane przez nadanie im względnie trwałej formy i opatrzenie sankcjami; instytucjonalizacja oznacza też nadanie istniejącym formom działania społecznego charakteru obowiązującego; w tym sensie nie tylko Urząd Stanu Cywilnego jest instytucją, ale i małżeństwo jako ustabilizowana forma społecznego działania, regulowana normami i zmierzająca do realizacji

określonych celów oraz potwierdzania społecznie akceptowanych wartości, jest instytucją

klasa społeczna

segment społeczeństwa, do którego zaliczamy jednostki pozostające w podobnym położeniu społecznym warunkowanym własnością (dotyczy to zwłaszcza posiadania środków produkcji); istnieją różne ujęcia definicyjne tego, czym są klasy; Marks przeciwstawił dwie klasy: burżuazję (właścicieli) i proletariat (pozbawiony własności); Max Weber wyodrębnił trzystopniowy podział klasowy (klasy własności, klasy zawodowo-dochodowe oraz klasy społeczne); William Warner zaproponował podział społeczeństwa na klasy ze względu na sumaryczny wskaźnik prestiżu społecznego oraz statusu ekonomicznego (wyróżnił klasę wyższą, średnią i niższą)

rola społeczna

względnie trwałe, spójne oczekiwania, jakie wobec podejmującego swoją rolę członka ma zbiorowość społeczna

warstwa społeczna

grupa ludzi żyjących w podobnych warunkach, tworząca wspólnotę obyczajów, stylu życia (np. młodzież, chłopi, renciści); może to być również grupa ludzi wykonujących podobny zawód

Audiobook

Polecenie 1

Wysłuchaj tekstu audiobooka i zastanów się, które zawody we współczesnej Polsce uwiadaczniają zjawisko rozbieżności czynników statusu społecznego, a które – zbieżności. Które z tych zawodów umieścisz wyżej, a które niżej ze względu na prestiż?

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PE6ORA18c>

Status społeczny jako instrument rekonstrukcji struktury społecznej – przypadek Polski

Status to pojęcie, które w socjologii jest używane nie tylko do charakterystyki jednostek, ale jako status społeczny służy rekonstrukcji struktury społecznej.

W niektórych społeczeństwach, na przykład w polskim społeczeństwie w czasach PRL-u, czynniki statusu społecznego są rozbieżne, czyli wykształcenie, pozycja zawodowa, a przede wszystkim dochód nie były ze sobą silnie powiązane. Socjologowie określają to mianem rozbieżności dekompozycji cech położenia społecznego. Píše o tym Barbara Szacka:

„[Rozbieżność] polegała (...) na odmiennym usytuowaniu zawodów na każdej z trzech skal: wykształcenia, zarobków i prestiżu. (...) przejawiała się [ona] w dwóch postaciach: wysokiego usytuowania na skali dochodów zawodów o niskim prestiżu oraz niskiej na skali dochodów zawodów o wysokim prestiżu.

Pierwsza występowała w przypadku kategorii zawodowych związanych z samodzielną działalnością gospodarczą. Tak zwana inicjatywa prywatna w całym okresie PRL miała niski prestiż, do czego w znacznej mierze przyczyniła się ówczesna propaganda. W badaniach z lat [sześćdziesiątych] prestiż właścicieli sklepów i drobnych kupców był niższy niż prestiż półwykwalifikowanych robotników nie tylko przemysłu ciężkiego, ale również przemysłu lekkiego i usług. W latach [siedemdziesiątych] wyróżniający się zamożnością właściciele podmiejskich gospodarstw ogrodniczych byli określani pogardliwy mianem »badylarzy«.

Druga wyrażała się niskim usytuowaniem na skali dochodów przedstawicieli zawodów, których wykonywanie wymaga wyższego wykształcenia i znacznych kwalifikacji dających wysoką pozycję na skali prestiżu”.

Bardzo wyraźnie pokazują to dane statystyczne. W badaniach z 1995 roku stwierdzono, że: „(...) robotnicy wykwalifikowani byli lokowani na skali prestiżu wyżej niż pracownicy biurowi i pracownicy placówek handlowych”. Natomiast z badań CBOS z 1996 roku wynika, że: „(...) górnik wraz z lekarzem zajął drugie miejsce na skali prestiżu, ustępując jedynie profesorowi uniwersytetu. Robotnik wykwalifikowany (...) znalazł się na skali prestiżu wyżej niż dyrektor fabryki, minister i ksiądz”.

Dekompozycja jest jeszcze bardziej widoczna w danych pokazujących związek między dochodami a wykształceniem. Tak przedstawia to Barbara Szacka:

„(...) w roku 1981 około 60% pracowników z wyższym wykształceniem miało już wynagrodzenie niższe niż średnia, podczas gdy w 1968 roku ponad 80% z nich zarabiało jeszcze powyżej średniej krajowej”.

W okresie transformacji ustrojowej w naszym kraju związek między zarobkami a prestiżem był coraz silniejszy, ale jednocześnie w badaniach obserwowano osłabienie związku między wykształceniem a prestiżem. Mówiąc w wielkim skrócie: w połowie lat [dziewięćdziesiątych] rzadziej niż na początku [osiemdziesiątych] zdarzało się, że osoby wysoko oceniane na skali wykształcenia wykonywały zawody wysoko oceniane na skali prestiżu zawodów. Odwrotnie było z zarobkami: w połowie lat 90. częściej niż na początku lat 80. osoby uzyskujące w ocenie społecznej wysokie dochody wykonywały zawody wysoko usytuowane na skali społecznego prestiżu.

We współczesnym społeczeństwie polskim nadal mamy do czynienia z rozbieżnością czynników statusu, choć przyjmuje ona inny wzór niż w czasach PRL-u. Pojawiają się nowe zawody, na przykład przedsiębiorcy, menedżerowie, którzy w skali prestiżu zajmują wysoką pozycję. Niektóre zawody, na przykład taksówkarze, spadają w wymiarze statusu społecznego. Inne utrzymują wysoki prestiż – lekarze, nauczyciele, ale ich pozycja jest różna: nauczyciele nadal mają niskie pensje, podobnie jak lekarze. Jednak pozycja materialna tych ostatnich wzrasta ze względu na możliwości uzyskiwania dochodów z praktyki lekarskiej i częściowe urynkowanie usług medycznych.

To pokazuje, jak trudno jest badać status społeczny. Socjologowie to jednak robią, aby zrekonstruować strukturę społeczną i zobrazować system społecznego różnicowania. Status społeczny poszczególnych grup zawodowych zbadany w 2013 roku wyglądał następująco, zaczynając od grupy zawodowej o najwyższym statusie społecznym do grupy o najniższym: pozycja pierwsza – przedsiębiorcy; druga – menedżerowie; trzecia – eksperci; następnie: wykwalifikowani pracownicy umysłowi, technicy i pracownicy biurowi, kierownicy, samodzielni specjaliści, pracownicy usług, robotnicy wykwalifikowani, robotnicy do prac prostych i rolnicy.

Taki obraz uwarstwienia ma charakter ogólny. Istnieją różnice w obrębie poszczególnych kategorii: na przykład między hydraulikami a sprzedawcami, dziennikarzami a lekarzami. Ponadto należy pamiętać, że status społeczny to status ogólny. Składa się na niego sumaryczna ocena wykształcenia, prestiżu zawodu i dochodów. W wymiarze poszczególnych cech statusowych struktura różnicowania społecznego może być nieco inna. Przyjrzyjmy się na przykład pierwszej trójce z zaprezentowanego rankingu. Przedsiębiorcy uzyskują w opinii społecznej najwyższy status społeczny, ale ich wykształcenie i prestiż wykonywanego zawodu są oceniane niżej niż u menedżerów i ekspertów. Mimo to ich dochody oceniane są znacznie wyżej. To właśnie dochodami przedsiębiorcy windują swój status na pierwsze miejsce w skali społecznego prestiżu. W wymiarze wykształcenia i prestiżu przypisywanego do wykonywanego zawodu przedsiębiorcy spadliby na trzecią pozycję. Pierwsi byłiby eksperci, drudzy – menedżerowie.

Z danych wynika zatem, że zmienia się kształt makrostruktury społecznej analizowanej za pomocą czynników statusu: wykształcenia, zawodów i zarobków.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Wyszukaj w udostępnianych nieodpłatnie w internecie materiałach (np. przez CBOS) raporty z badań prestiżu zawodów. Porównaj, jak się zmieniła hierarchia statusu zawodów w Polsce w porównaniu z rokiem 2013, czyli dla okresu zaprezentowanego w audiobooku.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” Stanisław Witold Kłopot

Wykłady ze wstępu do socjologii [maszynopis niepublikowany]

Status sprzedawcy, ucznia szkoły średniej, polityka czy kolegi w grupie rówieśniczej jest innym rodzajem statusu. By zająć określone miejsce w strukturze grupy lub w strukturze globalnego społeczeństwa, jednostka musi aktywizować swoje zasoby: umiejętności, wykształcenie, predyspozycje osobowościowe i charakterologiczne.

Źródło: Stanisław Witold Kłopot, *Wykłady ze wstępu do socjologii [maszynopis niepublikowany]*.

Zaznacz rodzaj statusu, do którego odnosi się opis.

☐ przypisany

☐ czynny

☐ utajony

☐ osiągnięty

Ćwiczenie 2

Przyporządkuj wymienione statusy do pasujących kategorii.

Przypisane

lider społeczności osiedlowej

arystokrata

prezes

profesor

imigrant

kobieta

Osiągane

Ćwiczenie 3

Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Status społeczny jednostki to etap socjalizacji, na którym się ona znajduje.	☐	☐
Urok osobisty jest jednym z elementów prestiżu pozycyjnego.	☐	☐
Brak jest powiązań między statusem jednostki w grupie a rolą, którą w niej odgrywa.	☐	☐
Każdy członek rodziny ma swój odrębny status.	☐	☐
Statusy społeczne mają charakter hierarchiczny.	☐	☐
Jednostkę w danym momencie czasu można scharakteryzować przez więcej niż jeden status utajony.	☐	☐

Ćwiczenie 4

W poniższym tekście wstaw brakujące słowa.

„Powinno być rzeczą zupełnie oczywistą, że zestaw różni się od wzoru strukturalnego, który określany jest przez socjologów jako role złożone (*multiple roles*). W przyjętym użyciu – role złożone odnoszą się do zespołów ról związanych nie z jednym, ale z wieloma rozmaitymi (...) zajmowanymi przez jednostki (...).”

Źródło: Robert King Merton, *Teoria socjologiczna i struktura społeczna*, Warszawa 1982, s. 414.

umiejętności

zawodami

miejscami

ról

statusami

pozycji

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się z tabelą i wykonaj ćwiczenie.

” K. M. Słomczyński, K. Janicka, I. Tomescu-Dubrow

Zmiany w strukturze klasowej

Zawód	Status ogólny	Wykształcenie	Prestiż zawodu	Osiągane dochody
biznesmen	1,822	0,832	1,603	2,387
menedżer	1,761	1,289	2,166	0,736
rzeczoznawca	1,882	1,610	2,232	0,456
copywriter	0,996	1,249	1,010	0,046
referent	0,323	0,442	0,419	0,730
kierownik biura	0,441	0,544	0,528	0,192
sprzedawca	-0,460	-0,103	-0,460	-0,308
monter	-0,385	-0,262	-0,381	-0,004
rolnik	-0,766	-0,553	-0,777	-0,227

Źródło: I. Tomescu-Dubrow, K. Janicka, K. M. Słomczyński, *Zmiany w strukturze klasowej*, [w:] *Strukturalizacja społeczeństwa polskiego. Ewolucja paradygmatu*, red. K. Janicka, K. M. Słomczyński, W. Wesołowski, Warszawa 2013, s. 383.

Dane w tabeli zawierają średnie arytmetyczne (im wyższa średnia, tym wyższa ocena) ocen zawodów w zakresie statusu ogólnego (liczonej jako średnia ze średnich ocen poszczególnych czynników statusu) oraz oceny prestiżu zawodu, osiągniętych w nim dochodów i poziomu wykształcenia niezbędnego do wykonywania danego zawodu. Rozstrzygnij, czy dane świadczą o zbieżności, czy rozbieżności czynników statusu. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

Ćwiczenie 6

Połącz cytaty z odpowiadającymi im typami prestiżu.

prestiż sytuacyjny	brak pasującego cytatu
prestiż pozycyjny	„Najczęściej obecny w myśleniu i zachowaniach (...). Dąży on stale ambicje, poprawia samopoczucie, doprowadza do groteskowych snobizmów, zmusza do podkreślania własnych zalet u ludzi owładniętych dążeniami do sukcesów”.
prestiż zinstytucjonalizowany	„Prestiż przyznawany za te atrybuty jest sumaryczną charakterystyką jednostki, skupia w sobie ocenę innych cech, których oceniające osoby nie specyfikują z osobna. W badaniach socjologicznych zwykło się przyjmować, że najlepszym wskaźnikiem globalnego prestiżu jest prestiż wykonywanego przez ludzi zawodu, «zobiektywizowany» jako wypadkowa opinii respondentów”.
prestiż osobisty	„Z jednej strony będzie to wyłącznie sprawa wewnętrznych potrzeb niebędących żadnym nakazem i niemotywowanych obawami przed ukaraniem. Na drugim krańcu przymusowych form zachowania istnieje obligatoryjność okazywania prestiżu, np. przedstawicielom najwyższych urzędów władzy”.

Źródło: Henryk Domański, *Prestiż*, Wrocław 1999, s. 36–44.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” Thomas Hardy

Więzy miłości. Juda nieznany

Co dzień, co godzinę, gdy ruszał na poszukiwanie pracy, widział, jak studenci wychodzą na ulice i wracają, ocierał się o nich, słyszał ich głosy, notował w pamięci ich ruchy. W rozmowach bardziej myślących odnajdywał wątki własnych myśli, dzięki długim i usilnym przygotowaniom, jakie prowadził przed przybyciem do Christmanster. A jednak znajdował się od nich tak daleko, jakby mieszkał na antypodach. I tak rzeczywiście było. Omijali młodego robotnika w białej bluzie, z pyłem kamiennym na fałdkach odzieży, wcale go nie widząc ani nie słysząc jego głosu; patrzyli przez niego jak przez szklaną szybę na znajome przedmioty poza nim. Kimkolwiek byli dla niego, on dla nich w ogóle nie istniał; a przecież marzył, że przyjeżdżając tutaj, zbliży się do ich życia.

Źródło: Thomas Hardy, *Więzy miłości. Juda nieznany*, Zakrzewo 2016, s. 93.

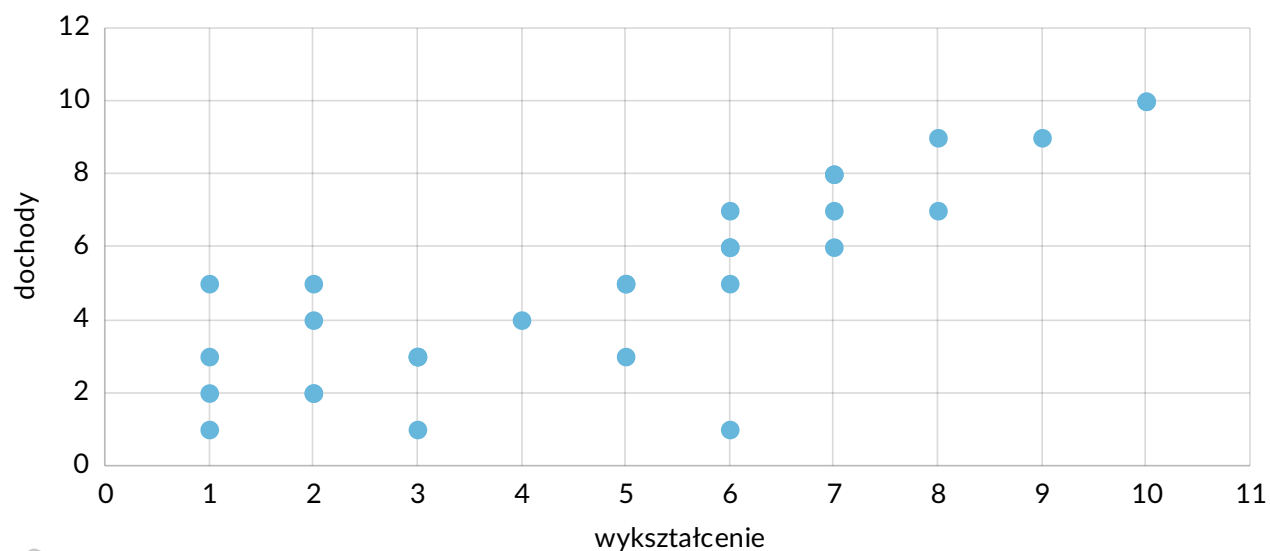
Nazwij statusy postaci opisywanych we fragmencie oraz ułóż je w porządku hierarchicznym (na pierwszym miejscu powinny się znaleźć role o wyższym statusie społecznym).

Ćwiczenie 8

Zapoznaj się z materiałem źródłowym i wykonaj ćwiczenie.

Zbieżność czynników statusu

Punkty na wykresie to jednostki charakteryzowane ze względu na wartości dwóch cech: wykształcenia i dochodów [na skali od 0 (niski) do 12 (wysoki)]. Zauważ, że w niektórych zakresach punkty układają się we wzór świadczący o zbieżności czynników statusu, w innych – o rozbieżności.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Dokonaj manipulacji danymi tak, aby w całym zakresie skali uzyskać wzór świadczący o całkowitej zbieżności.

	1	1
1	2	1
2	3	1
3	1	3
4	3	3
5	2	2

6	3	3
7	5	1
8	2	2
9	4	4
10	5	6
11	5	2
12	7	6
13	6	6
14	4	2
15	5	5
16	3	3
17	1	6
18	5	5
19	6	6
20	10	10
21	8	7
22	9	8
23	7	7
24	6	7
25	3	5
26	10	10
27	9	9
28	7	8
29	8	7

Dla nauczyciela

Autorka: Dorota Czarny

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Status społeczny

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

I. Człowiek i społeczeństwo.

Uczeń:

3) charakteryzuje role społeczne człowieka w związku z jego przynależnością do różnych grup społecznych; analizuje zasady wzajemności, zaufania i pomocy.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- definiuje rodzaje statusów przypisywanych jednostce w społeczeństwie;
- wyjaśnia, jak role społeczne wpływają na status członka grupy oraz na status społeczny;
- analizuje poziom zbieżności struktury społeczno-zawodowej z uwzględnieniem pomiaru wartości czynników statusu społecznego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- wywiad;
- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- kostka metodyczna.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Uczniowie na wcześniejszej lekcji otrzymują zadanie przeprowadzenia badania/wywiadu wśród członków rodziny. Osoby dorosłe pytane są o wykształcenie i dochody – czy są adekwatne do wykształcenia, np. średnia krajowa. Rodzeństwo lub młodsi koledzy odpowiadają na pytanie, jaką rolę odgrywają w szkole. Na podstawie wywiadu i własnych obserwacji uczniowie przedstawiają swoje spostrzeżenia, jak dane osoby są postrzegane w społeczeństwie, czy są szanowane ze względu na to, co posiadają, czy przez to, jakimi są ludźmi.
2. Przedstawienie tematu i celów zajęć.
3. Chętne/wybrane osoby odczytują swoje wnioski na forum klasy. Po wysłuchaniu kilku wypowiedzi pozostali uczniowie ustosunkowują się do nich, porównują, czy ich spostrzeżenia są takie same, czy inne i argumentują swoje opinie. Dyskusja.

Faza realizacji

1. Krótka pogadanka na temat koncepcji opisujących różne wymiary, czynniki i składniki definicji statusu społecznego.
2. Uczniowie zapoznają się z tekstem e-materiału dotyczącym rodzajów statusu. Następnie w parach zastanawiają się i zapisują, jak jednostka zmienia swój status społeczny w zależności od otoczenia i osób, z którymi przebywa. Nauczyciel wyznacza 2–3 osoby do odpowiedzi, uczniowie po ich wysłuchaniu mogą uzupełnić wypowiedzi kolegów.
3. Uczniowie wykonują ćwiczenia 1 i 2. Wspólne omówienie odpowiedzi.
4. Podział klasy na dwie grupy. Grupa I zapoznaje się z materiałem dotyczącym prestiżu, a grupa II – statusu społecznego. Obie grupy mają przygotować krótką prezentację prezentującą, jakie znaczenie mają te czynniki w życiu człowieka.

5. Praca z multimedium. Uczniowie słuchają audiobooka, a następnie dyskutują o tym, jak zmieniał się postrzeganie statusu społecznego w Polsce na przestrzeni lat.

6. Prezentacja uczniowskich spostrzeżeń, opinii i uwag na temat prestiżu – pozycji społecznej, jaką osiąga jednostka, wraz z podaniem przykładów, oraz statusu społecznego – przedstawienie różnych argumentów.

Faza podsumowująca

1. W ramach podsumowania nauczyciel rzuca kostkę do jednego z uczniów i prosi o udzielenie odpowiedzi na pytanie, które na niej zobaczył.

Pytania na ściankach kostki:

1. Czego jeszcze chcesz się dowiedzieć na ten temat?
2. Jak twoim zdaniem najlepiej przekazać komuś wiadomości na ten temat?
3. Co z tego tematu jest dla ciebie ważne?
4. Co z tego tematu zaskoczyło cię na lekcji?
5. Co z tego tematu należy zapamiętać?
6. Znak zapytania.

Jeśli wypadnie znak zapytania, osoba sama wybiera pytanie, które chciałaby zadać.

Następnie uczeń odrzuca kostkę do kolejnej osoby.

2. Osoby lub grupy, które były najbardziej aktywne, zostają ocenione.

Praca domowa:

Uczniowie wykonują pozostałe ćwiczenia interaktywne.

Materiały pomocnicze:

Henryk Domański, *Prestiż*, Wrocław 1999.

Ralph Linton, *Kultowe podstawy osobowości*, Warszawa 2000.

Robert K. Merton, *Teoria socjologiczna i struktura społeczna*, Warszawa 1982.

Jacek Szmataka, *Jednostka i społeczeństwo. O zależności zjawisk indywidualnych od społecznych*, Warszawa 1980.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Audiobook można wykorzystać jako wprowadzenie do lekcji lub jej podsumowanie.